

ОХОРОНА НОВИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНІЧНИХ РІШЕНЬ БЕЗ ПАТЕНТУВАННЯ

Олександр Литвин,

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», доцент, кандидат технічних наук

Досвід проведення практичних занять і виконання домашньої контрольної роботи з дисципліни «Патентознавство та авторське право» для студентів спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» усіх спеціальностей НТУУ «КПІ» свідчить про практичну зацікавленість магістрів у виявленні й оформленні об'єктів промислової власності (винаходу, корисної моделі й особливо ноу-хау). У сучасних умовах розвитку економіки інформація комерційного чи технічного характеру, використання якої надає можливість підвищувати ефективність бізнесу, є дуже значимим і дорогим товаром. Як об'єкт інтелектуальної власності, така інформація може бути необхідним елементом усього бізнесу та посісти важливе місце в структурі активів компанії.

Відповідно до міжнародного законодавства, бажаючи монополювати використання певний спосіб виробництва чи технічне рішення, підприємство може вибрати один з двох методів захисту — патент або ноу-хау. Мета патенту та комерційної таємниці однакова — не допустити використання інновації конкурентами й одержати вигоду від монополювання використання.

Однак методи захисту принципово відрізняються: патентування має на увазі розкриття інформації та подальший (попередньо оплачений авторами) захист з боку закону, зокрема й право забороняти іншим особам використовувати таке ж рішення без згоди власника патенту під погрозою судового

переслідування. Крім цього конкуренти можуть «обійти» патент. Ознайомившись з описом винаходу, фахівцеві в певній галузі можна досить швидко виявити суть новації та шляхи його подальшого вдосконалення. Це можна сформулювати так: сподобалося чуже технічне рішення? Не поспішай купувати ліцензію — патентуй сам вдосконалене рішення, витримавши критерії патентоспроможності (для корисної моделі — це справді просто). Про це свідчить низка публікацій, зокрема [1]. Можна запатентувати видозмінене рішення та правочинно його використовувати [2].

А ноу-хау має на увазі захист за допомогою таємниці. Відомості нікому не розкриваються, але в разі розголошення чи незалежного відкриття іншим особам заборонити використання такого способу (технічного рішення) уже неможливо. Права на ноу-хау діють доти, поки зберігається конфіденційність.

Проблема з ноу-хау полягає в тому, що його не можна зареєструвати як винахід, товарний чи знак, інші види інтелектуальної власності. Адже реєстрація винаходу припускає розголошення суті нововведення як об'єкта інтелектуальної власності, що суперечить власне поняттю «ноу-хау» (секрет виробництва).

Нижче наведені деякі особливості ноу-хау, котрі роблять його привабливішим для підприємців (див. Табл. 1).

Ноу-хау — технічні знання, досвід, секрети виробництва, необхідні для рі-

ПРАВО ТА ІННОВАЦІЇ

Таблиця 1. Порівняння особливостей ноу-хау та патенту на винахід з позицій підприємців

Ноу-хау	Патент на винахід
необмежений термін охорони	термін охорони не більший 20 років
відсутність формальних обмежень на об'єкт охорони; охороняється вся секретна інформація в тому обсязі, в якому забажає її власник.	обсяг охорони визначається формулою винаходу (корисної моделі); використання деякої формули завжди пов'язане з можливістю її різного тлумачення.
відсутність необхідності нести витрати на отримання патенту	необхідність отримання патенту
немає необхідності розкривати інформацію будь-кому	уся інформація про винахід надається в уповноважений державний орган і стає загальнодоступною, що дає змогу конкурентам визначити напрям розвитку вашого бізнесу й обійти патент
захист ноу-хау настає миттєво та не потребує затвердження державним органом	початок захисту винаходу більш затягнутий, адже термін реєстрації і набуття прав на винахід не менший від 1 року

шення технічного чи іншого завдання. Найчастіше під ноу-хау розуміють результат технічної творчості, хоча цей термін може застосовуватися до технічної й іншої інформації, необхідної для виробництва якого-небудь виробу, до технічних рішень, виконаним на рівні винаходів, що з якої-небудь причини не були запатентовані в тій або іншій країні. Спочатку досвід і знання, що складають ноу-хау, були необхідні для реалізації предмета ліцензії на винахід, однак сьогодні вони мають самостійну цінність і є об'єктом окремих угод. Розширилося і власне поняття.

Ноу-хау, що містить інформацію нетехнічного характеру, котра стосується організації й економіки виробництва, маркетингу, комерційних знань, джерелу фінансування тощо. За своєю юридичною природою і характером правової охорони ноу-хау та має визначені особливості. Так, інформація, що становить предмет ноу-хау, не підлягає реєстрації в якому-небудь державному органі й не одержує па-

тент, свідчення та ін. Спеціальне законодавство, яке б докладно регламентувало правову охорону ноу-хау, у розвинутих країнах відсутнє. Не є винятком Російська Федерація і Україна, де Цивільні кодекси узагалі не містять терміна ноу-хау, тобто є проблема забезпечення правової охорони нерозкритої інформації. Нерозкрита інформація може бути об'єктом правової охорони, доки вона зберігає свою конфіденційність. Отож для забезпечення правової охорони ноу-хау застосовуються загальні положення цивільного законодавства (положення про службову та комерційну таємницю (наприклад, Закону України «Про комерційну таємницю», ст. 139 ЦК РФ), норми, спрямовані на захист від несумлінної конкуренції, положення договірних права.

Згідно з деякими міжнародними документами та конвенціями з авторського права, ратифікованим на території України, визначені положення і права на ноу-хау, як вид інтелектуальної власності.

Ноу-хау — це:

- 1) різноманітні технічні знання та досвід, які не мають правової охорони, зокрема й методи, способи та навички, необхідні для проведення проектування, розрахунків, будівництва чи виготовлення яких-небудь об'єктів або виробів, науково-дослідних, дослідно-конструкторських, пусково-налагоджувальних та інших робіт;
- 2) розробки й використання технологічних процесів;
- 3) склад речовин, сплавів тощо, методи та способи лікування, пошуку й видобутку корисних копалин;
- 4) знання та досвід адміністративної, економічної, фінансової або іншої сфер.

Процедура реєстрації ноу-хау дуже проста, але для багатьох власників не зрозуміла, бо структури Держслужби інтелектуальної власності до неї не причетні. Для реєстрації ноу-хау власник складає його опис. Назва ноу-хау «Представлення ноу-хау (назва ноу-хау) на торги». Рекомендований обсяг 1–2 сторінки друкованого тексту. Кожне речення необхідно нумерувати. Логіка побудови тексту має бути бездоганною з погляду розкриття ноу-хау (стороння людина, що читає опис, має сама зрозуміти доцільність придбання ноу-хау, проте не в змозі його реалізувати без придбання додаткової конфіденційної інформації). Опис складається з трьох частин, кожна з яких починається стандартно. Кожна частина має містити лише ті відомості, вимоги, параметри, без яких реалізація ноу-хау неможлива.

Реєстрацію опису власники проводять у державній нотаріальній конто-

рі за місцем проживання, всі інші — у міській конторі № 1. Реєстрація здійснюється згідно з чинним законодавством. Підписи на аркушах ставляться в присутності нотаріуса.

Реєструється факт подання документа. Нотаріальною чинністю називається реєстрація часу подання документа. Це власне і є реєстрація пріоритету автора з точністю до хвилини (спеціальна форма штампу). Зміст документа нотаріуса не цікавить. Обсяг документа не регламентується, копії нотаріусу не залишаються. Кількість прошнурованих примірників не обмежена. Державна реєстрація фіксує власника ноу-хау та дозволяє йому розпоряджатися ним на власний розсуд. За реєстрацію сплачується держмити.

Пропозицію ноу-хау покупцеві здійснює власником після держреєстрації шляхом:

- 1) публікації оголошення в пресі;
- 2) письмової пропозиції власнику засобів виробництва (покупцю).

Мета реалізації ноу-хау: для застосування, для виготовлення продукції чи для продажу прав.

У сучасних умовах, зазвичай, використовується комплексний захист інновацій: автори одержують патент (частіше — пакет патентів), і до них додають пакет ноу-хау, що страхує авторів від несанкціонованого застосування інновації, а також від використання винаходів державою (наприклад, для пріоритетних напрямків, оборони тощо).

Вищенаведене не має універсального характеру, проте може допомогти підприємцям у конкретних випадках з меншими зусиллями та витратами забезпечити захист своїх прав. ♦

Список використаних джерел

1. Чікін С. *Сподобалось чуже технічне рішення? Не поспішай отримувати ліцензію — патентуй сам!* / С. Чікін // *Інтелектуальна власність*. — 2009. — № 9. — С. 57–58.
2. *Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (в редакції №850-IV від 22.05.2003 року)* // *ВВР*. — 2003. — № 5. — Ст. 231.